

**RNDr. Ingrid Turisová, Univerzita Mateja Bela, Fakulta prírodných vied,
Katedra environmentálneho manažmentu, Banská Bystrica**

Život každého rastlinného druhu, a teda aj drevín, je jedinečný a špecifický. Môžeme ho prirovnať k životu človeka. Každý z nás sa vyvíja, prináša potomstvo, starne a umiera. Aj pri drevinách pozorujeme rôzne javy súvisiace s ich „osobným“ životom. Tieto odrážajú životné podmienky, v ktorých stromy rastú, ale aj vplyv nás ľudí, ktorým zasahujeme do ich existencie a existencie ostatných živých organizmov. A práve poznatky z „osobného“ života drevín, ale aj iných rastlín, nám napomáha získavať vedný odbor nazývaný fenológia. Umožňuje sledovať obdobie, kedy jednotlivým stromom začínajú pučať listy, kedy sú plne vyvinuté a pripravené vykonávať jedinečný proces fotosyntézy, kedy začínajú stromy kvitnúť a prinášať plody. Fenologické záznamy slúžia ako dôležitý prostriedok pre zisťovanie procesov v prírode, pre porovnávanie zmien medzi jednotlivými rokmi alebo pre porovnávanie odlišností v nástupe jednotlivých fáz vývoja stromov medzi regiónmi. Pri dôslednom a pravidelnom zaznamenávaní môžu vedci skúmať a analyzovať vzájomné vzťahy medzi organizmami a ich životným prostredím a môžu posudzovať vplyvy zmeny klímy (najmä teploty) na životné cykly organizmov. Niektoré pozorovania sú veľmi jednoduché. Koho by nepotešil pohľad na prvé žlté kvety drieňa obyčajného v skorom jarnom období, keď ešte väčšina drevín odpočíva a práve oni už zďaleka „udrú do oka“. Rovnako ani za rozkvitnutými agátmi netreba toho veľa nachodiť. Vo vegetačnom období od mája do júna upútavajú na seba pozornosť bielou farbou žiariacou medzi sviežou zeleňou. Viac pozornosti si vyžadujú nenápadné, zelené, ale svojou stavbou nesmierne zaujímavé kvety našich bežných drevín ako dub, buk či breza. Nie sú pre nás neznáme ich listy, plody (bukvice, žalude, lietajúce nažky brezy), kôra, ale kto postrehol, ako kvitnú? Uvedomili sme si pri tom, že každý kvietok patrí len samčím tyčinkám alebo naopak, len samičím piestikom? Že napríklad lieska kvitne medzi prvými, ale oriešky zbierame až v auguste či septembri? Z toho vidno, aký dlhý čas potrebuje tento druh od opelenia po dozretie plodov. Nástup fenologických fáz, ako som už spomínala, podmieňuje najmä teplota. Aj preto potrebuje väčšina introdukovaných, nepôvodných rastlín väčší počet po sebe nasledujúcich teplých dní na rozvinutie svojich listov a na nástup kvitnutia. Kým jelše, liesky, brezy medzi prvými otvárajú púčiky, pagaštan, orech, agát potrebujú viac teplých dní, než sa preberú zo zimného odpočinku. Ďalšou zaujímavosťou je, že v súčasnosti môžeme v teplých južných oblastiach Slovenska variť domáci lekvár z dozretých plodov figovníka. Kým v minulosti boli figy „exotmi“ dovážanými z prázdninových pobytov pri Stredozemnom mori alebo kúpenými vo väčších obchodných reťazcoch, dnes si ich vieme vypestovať aj na Slovensku. A tu veľmi názorne vidíme, ako zmena klímy vplýva na rozširovanie druhov na zemskom povrchu. Kým dnes spájame výskyt smreka obyčajného s vysokými pohoriami, v budúcnosti sa môže stať, že pri postupnom otepľovaní ho v týchto polohách nahradí buk. Veru, veľa procesov nám pomáhajú objasniť vyškolení pozorovatelia – fenológovia, a to na celom svete. U nás na Slovensku pracujú na viac ako 200 fenologických stanicích, údaje posielajú odborníkom na Slovenský hydrometeorologický ústav, odborníci ich ukladajú do databáz, vyhodnocujú alebo postupujú ďalším vedcom na analýzy a predikcie. A čím bude pozorovateľov viac, čím viac údajov prinesú, tým presnejšie môžu byť naše analýzy a tým presnejšie budú aj naše predpovede, ako to bude s vegetáciou u nás vyzeráť v ďalších desaťročiach či storočiach. Každý jeden údaj je cenný a potrebný, preto budeme veľmi potešení, keď nám v tomto bádani pomôžu aj naše deti. Už teraz sa tešíme na ich výsledky a vopred im ďakujeme!